

*Százezer baj, millió jaj
egy tévedés miatt*

ÍRTA:

Dr. KARÁCSONYI JÁNOS

váradi *kanonok*,

a M. Tud. Akadémia r. tagja.

SZENT LÁSZLÓ-NYOMDA RÉSZVÉNYTÁRSASÁG NAGYVÁRADON.

1911.

Az évszázados keserűség elosztatására, a megértés, a békés egyetértés művének előmozdítására akar szolgálni a kis értekezés, mely röviden, de lehetőleg mindenkitől érthetőleg elosztatja a történeti tévedést.

I. A román (oláh, rumun) nép története a 300-1186. években.

A tévedések eltávolítására legjobb szer az igazság. Mi is először előadjuk a megállapított, nyilvánvaló igazságot, a román (oláh, rumun) nép keletkezéséről, vándorlásáról és úgy térünk át Magyarországra való beköltözésére.

A román (oláh, rumun) a latin nép egyik ága, még pedig délkeleti ága. Ha rátekintünk Itália térképére, látjuk, hogy Itália délkeleti csúcsán Otrantónál csak 80 kilométer széles tengerszoros választja el ezt a Balkán félszigettől s itt e szorossal szemben emelkednek a Pindus hegység legeltetésre alkalmas oldalai és mezei.

Már a római birodalom urai az I—IV. századokban megtették, hogy a Pindus mentén levő birtokaikra a délitáliai hegyekről szállítottak át hegyi pásztorokat. (Italorum coloni.)

A 398—402. években a nyugati gótok a Pindus hegy környékét (Thessalia és Epirus vidékeit) szörnyen elpusztították, lakosait kiirtották. 410 augusztus havában ugyancsak a gótok Róma kirablása után Dél-Itáliába, nevezetesen Calabria tartományba vonultak. Iszonyú rettegés fogta el tehát Dél-Itália népeit és azok közt számos hegyi pásztor menekült át az otrantói szoroson keresztül a Kelet-Római birodalomba. Ezen csoportos menekülők a Balkán félszigeten elfoglalták a Pindus hegy akkor pusztá környékét és a 410-800. években külön nyelvű néppé alakultak. Dél-itáliai származásukat mutatja az, hogy a latinból eredt 1947 szó közül 210 a dél-itáliai nyelvjárásokkal áll legközelebbi rokonságban.¹

¹ Puscar Sextil: *ptymologisches Wörterbuch der rumänischen Sprache*. 1905.

Az, hogy a román (oláh, rumun) nyelv a Pindus hegy környékén, vagyis a mai Albániában alakult külön nyelvvé, kétségtelenné teszi a latin eredetű szavain ma is meglátszó albán hatás. Áll pedig e hatás főleg abban, hogy a román (oláh, rumun) a többi tornán nyelvektől eltérőleg az articulust hátraveti (például az, olasz *uomo*, rumun *omu-i*) és a 11—19 számneveket teljesen albán módra képezi (un spră zece); az *n* hangnak r-ré változtatása, az *M* hang képzése is albán hatás.

Ugyancsak a 410—800. években ismerték meg, még pedig a görög nemzetnél, a keresztény vallást, de csak úgy külsőleg. A görögkeresztény vallásnak külsőségeit vették tehát át a nyelvükbe, így lett a templom: biserica, (basilika) a pap: pópa, a tanító dász-kál, (didaszkalos) az ördög: dracu, (drakon) a pokol: jád (Hades), a templomlámpa: fanar, a templomi kép: ikóna, a szerzetes: kalugyer. Így szerették meg a Vaszali, Tódor, György, Demeter, Paraskeva stb. görög neveket. Egyéb görög szavak is mutatják, hogy egyideig az összes román (oláh, rumun) népnek görögök voltak az urai, mint a drum: út, lipsă: hiány, kărămida: téгла, marture: tanú.

A Pindus mentén megalakult román (oláh, rumun) népet 587-től kezdve a szláv népek tengere vette körül. Ugyanis ez évben a szlávok elfoglalták Hellaszt, 597-ben pedig állandóan megtelepedtek Macedoniában. Megkezdődött tehát az albánnál és görögnél sokkal erősebb szláv hatás és tartott századokon át, úgy, hogy a tömérdök szláv-kölcsönzés a rumun nyelvben épen nem csoda.

A szlávok nevezték el e rumunokat volch, valach, majd vloch, vlach szóval, mert ők az V—VI. században minden román nyelvűt (németektől kölcsönzött) vlach szóval illettek.¹

A görögök és szlávok között folyt örökös harcok az 500 -800-ig terjedő években sem engedték, hogy a rumunok földműveléssel vagy iparral foglalkozzanak. Maradtak tehát hegyi pásztoroknak annyira, hogy a szlávban a vlach szó egyúttal hegyipásztor értelmet is nyert. A pásztor pedig, amint nyája nő, kénytelen új meg új legelőket keresni. így lett* a román (oláh, rumun) vándor nép. Húzódtott fel a Pindus hegyekről a Haemus hegyek déli lejtőire. Biztos, hogy már a X. században ellepte a Vardar és Struma folyók között levő hegyvidéket, mert ott már 1014-ben tiszta rumun helyneveket találunk.²

¹ Mëlich János értekezése Magyar nyelv. 1909. 433-34.

² Jirecek: A bolgárok története. 183. 1.

Először észak felé húzódott mindenütt a hegyek mentén. Vándorlásának nyomait a rettenetes sok rombolás után is megmutathatjuk. 976-ban Kasztoria és Preszba közt említik őket. A Prilep mellett lakókat 1270; az Üszkü (Scopia, Szkopia) mellett lakókat az 1290 táján kelt oklevelek sorolják fel.¹ A Vardar és Sztruma felső folyásánál már 1014 előtt nagyon sokan laktak, mert 1014-ben e vidéken a görög császár kimpolungi és klidioni hegyi szorosokat ostromolta s a helynevek csakis a már előbb ott lakott rumunoktól származhattak.

Az Üszkü (Scopia) felett levő Karadag vagy Csermagora hegynél a vándorló rumunság két ágra oszlott. Egyik, kisebbik ága északnyugat felé ment. A XIII. században a régi Szerb- (Rác) országban az Ibar folyó mentén és Prizren körül sűrűn emlegetik őket az oklevelek. Innen mint pásztorok, majd utóbb mint zsoldos harcosok költöztek Horvát- és Dalmátországba, de mindinkább elszlávosodtak, úgy, hogy a XVI. században már csak nevezték őket maurovlachoknak, de inkább szlávok voltak. Mindössze négy kis falu népsége, amely a XVI. században a törökök elől egész Isztriába, Póla környékére menekült, tudta megőrizni régi rumun (oláh, román) nyelvét.

A másik ág a XI. században északkeletre indult. Hogy miért erre? arra könnyen felelünk, ha tudjuk a görög birodalom XI. századbeli történetét.

Már 1016. és 1017-ben, a bolgár-görög háborúban nagyon elpusztították Szófia környékét a görög hadak és szövetségeseik. Az 1026—36. években pedig a bessenyők látogatták meg e vidéket bizony nem atyafiságos szeretetből. El is pusztult annyira, hogy 1049-ben a hadi fogságba jutott bessenyőket a görögök épen Nis, Szófia és Euthapilos (most Etrepolje) városok körül telepítették le többek között azért is, hogy közülök majd zsoldosokat toboroznak seregükbe. De a síksághoz és hadi élethez szokott nép már 1052-ben fellázadt és visszament a Duna mellé.

Ámde „natura horret vacuum” „a természet irtózik az ürességtől.” A hegyi pászturnépnek annál kedvesebb volt az üresen maradt, bő legelőket nyújtó vidék. Özönlött tehát, a román (oláh, rumun) pásztor oda és ellepték a Nis, Szófia felett levő, hegyeket egészen, a Sipka-szorosig. 1091-ben már ott voltak a Haemuson, Szófiától

¹ Jirecek i. m. 178, 205. II.

keletre és a tőlük elnevezett, ma is úgy hívott Kliszura szoroson ők kalauzolták át a kunokat Ruméliába (a régi Tháczíába).¹ Hogy Nis és Szófia között mennyire el voltak terjedve, mutatja az, hogy Nistől délkeletre az egyik hegláncot Vlasinának hívják s ugyanott Klisura, Kostur, továbbá Szófiától keletre Vakarel és Klisura helynevek fordulnak elő, a rumunoktól is használt és így tőlük is származható Preszáka, Izvor, Brusznik, Priszlop, Ponor, Tergovist stb. szavakat nem is számítva. Teteventől délre a Balkán egyik csúcsát ma is Vlah-Bunának hívják.

Lovectől, vagy Lovóatól délre Tróján város, Balabán és Sínkova fálvak és a Tróján szoros mellett Korastene, Ambavie, Ostra, Vlogila nevű hegyek vannak és ezek mind a rumunok (oláhok, románok) egykori otlakásának emlékei.

De ezeken kívül jólértesült szemtanúink is arra nézve, hogy a XII. században a románok (oláhok, rumunok) e vidéken laktak. 1189-ben I. Frigyes német császár (Barbarossa) Barancs-tól (szlávul Branicsevo, ma Kostolác Szerbiában) Nis, Szófia irányában ment seregével Filippopol felé. Kelten is leírták az utazását és mindketten egyhangúlag értesítenek, hogy ez úton nem csupán a görögök, bolgárok, hanem az oláhok „Vlachi“ is leselkedtek rájuk és a zarándokok közül többet megöltek.²

Innen van, hogy még 1253-ban is Aszen Mihály bolgár cár birodalmát „Ultra Danubium versus Constantinopolim *Valachia* et minor Bulgaria"-nak vagyis Oláhországnak és Kis-Bulgáriának nevezi a Keleten nagyon jártas Rubruquis Vilmos követ.⁸

De nem csupán nyugati, bár egykorú és ott járt tanukat, hanem a kelet-római birodalom népeit teljesen ismerő görög tudóst is idézhetünk annak igazolására, hogy a románok (oláhok, rumunok) a XII. században Nis és Szófia környékén laktak. Niketas Choniates az 1216-ban meghalt híres görög történetíró ugyanis világosan mondja Izsák császárról: Gyötörte ő egyrészt a városokat, különösen az Anchialossal határosokat, másrészt pedig magának és a római császárságnak legnagyobb ellenségeivé tette a Haemus hegység azon vad (barbarus) lakosait, akik hajdan moesus-oknak (Mysi) most oláhoknak (Blachi) neveztetnek. Mert ezek szoros-

¹ Engel: Alte Ungarische Geschichte I. 386. I.

² Michaud: Bibliothèque des croisades III. k. 164. és 262. II.

³ Fejér: Codex Diplomaticus IV—2. 263.

hegyekben és meredek sziklákra épített számos váraikban bizakodván, jószágaik elhalása és az eddig túrt sanyargatások miatt nyíltan elszakadtak a rómaiaktól (görögöktől), akikre eddig sem adtak sokat. (Hoömi montis accolae, qui olim Mysii nunc Blactu nominantur.)¹

Íme tehát a görög tudós is határozottan mondja, hogy a XII. században a Haemus hegység annyira tele volt állattenyésztő-rumunokkal (oláh, román), hogy a régi moesusok helyén lakókat akkor oláhoknak (Blachi) hívták. Tudjuk pedig nagyon jól, hogy a régi Moesia a Dunától a Haemus-ig (vagy Balkánig), Nándor-Fejérvártól (Belgrádtól) Szilisztriáig terjedt. Ennek területét lepték el tehát a Xii. században annyira a románok (oláhok, rumunok), hogy ha nem is hivatalosan, de köznyelven Oláhországnak hívták.

Az igazság ellen való nyílt tusakodás volna tehát el nem ismerni azt, hogy a régi Moesia a XII. században tele volt a Pindus-hegység környékéről oda vándorolt románokkal (oláh, rumun) s itt már csak a Duna választotta el őket Magyarországtól és a régi Kúnországtól (a mai Romániától).

1091-től 1186-ig a Nis és Szófia környékén élő románok (oláhok, rumunok) meglehetősen békében éltek és így nagyon megsaporodtak. Egyúttal kiléptek a kezdetleges pásztorélet köréből, mert a bolgár papok és kenézek csapatokba gyűjtötték őket, a görög hadvezérek pedig hegyi harczokra alkalmas katonákat toboroztak közülök. Biztos, hogy már 1091-ben megbízta I. Kommert Elek görög császár az ő vezéreit, hogy rumunok (oláhok, románok)-közül gyűjtsenek számára zsoldosokat.² Hasonlóképen 1166-ban a Bolgárországban lakó románok (oláhok, rumunók) közül szedte össze Vatazesz Leó görög vezér azon sereget, amellyel a Fekete-tenger felől, tehát Szilisztria környékéről kiindulva Erdélybe tört.

¹ Nicetae Choniatae Annales. Isaacus Angelus. Liber. I. Nr. 4. Scriptores Byzantini. Editio Veneta. XIII. 194.

² Engel: Alte Ungarische Geschichte I. 386, 1.

³ Pauler: A magyar nemzet története az Árpádházi királyok alatt. Második kiadás I. 312. 1. Engel: i. m. 391. 1.

II. A Duna balpartján 1182-ig nem laktak románok (oláhok, rumunok).

Amily szépen, nyomról-nyomra lehet követni a rumunok vándorlását Dél-Itáliából egészen Nis és Szófia környékéig, épen oly világosan ki lehet mutatni, hogy 1182 előtt nem laktak a Duna balpartján s nevezetesen Magyarországon.

Először is semmi közük nekik a Traján római császártól és utódaitól betelepített régi Dácia lakosaihoz. Ezek nem voltak dél-italiai eredetű pásztorok, hanem mindenfelől összegyűlt bányász és városi nép. Teljesen biztos, hogy ezek 260-ban majd 272-ben végleg odahagyták Dáciát és a mai Szerb- és Bolgárország területére húzódtak. Ezt két, római, egykorú író, a leletek és feliratok oly bizonyossá teszik, hogy komoly ember kétségbe nem vonhatja.

260-tól 376-ig a gótok, 376-tól kezdve a hunnok, a gepidák, avarok, majd szétszórt szláv csoportok laktak hazánk keleti részén és a mai Romániában. 870 táján a magyarok, 896-ban a félelmetes besenyők foglalták el a mai Romániát s ezek bírták 1066-ig, 1066-1238-ig pedig a kunok.

896-ban, midőn a magyarok mai hazájukba jöttek, a keleti részt az Al-Dunától kezdve fel egész Ungvárig, nevezetesen egész Erdélyt lakatlan országgöznak hagyták, mert nagyon féltek az őket két ízben is legyőző besenyőktől. Porphyrogeneta Konstantinus világosan mondja, hogy a besenyők és a magyarok közt négy napi járásra üres, lakatlan pusztaság van. Ezt a szokást az akkori népek közt bizonyítják az arab írók is. Ezt bizonyítják végre a gyepűk, amelyek még Szent-István uralkodásának elején is Szatmártól kezdve egész a mai Resicza és Szászka vidékéig húzódtak¹

E hármassal bizonyíték ellenében egyetlenegy valódi adat sincs, arra, hogy a románok (oláhok, rumunok) 1182. előtt Magyarországon vagy Romániában laktak volna.

Hiába hivatkoznak Béla király Névtelen Jegyzőjére, mert művének az erdélyi románokról (oláhokról, rumunokról) szóló része csak 1280. körül készült és utólag toldották azt bele az 1200. táján írt műbe.²

Maga ez az 1200 körül író Névtelen Jegyző is oly tudatlan volt a honfoglalás korára nézve, hogy a maga korabeli embereit

¹A honfoglalás kútffői. II7, 172. Századok. 1901. 11)53-04. 11.

²Turul: 1909. 103. 1. A Szent-István anyjáról szóló adatok új megrostálása. 3-4. 1.

és országait helyezte át a IX. századba. Hát még mennyivel kevesebbet tudott az 1280. táján élt bővítő! A Névtelen Jegyző művéből csak egy tizedrész igaz és az sem Magyarországra, hanem a külföldre vonatkozik.

Még inkább hiába hivatkoznak az 1231. és 1366-iki és a románok (oláh, rumun) régi itt lakására utaló oklevelekre, mert ezek hamisítványok. Határper eldöntése végett 1760. táján készítették az egyiket,¹ a másikat pedig 1830. táján készítette gróf Kemény József.²

Az igazi oklevelekből seregestől lehet bizonyítani, hogy a most románoktól (oláh, rumun) lakott vidékek és falvak a XII. századig vagy lakatlanok, vagy magyarok. Hunyad megyében Hacok (Hát-szeg) környékén még 1380-ban is telepítettek oláh falvakat.³ Maros-illye és Guraszáda rumun lakosai csak 1290. után költöztek oda.⁴

Ugyancsak Hunyad megye keleti részén Piskincz román (oláh) falu 1291-rjen még nem volt meg⁵ Szeben megyében Szelistye és Csűrüllye oláh falvak csak 1297. után, Resinár és Paplaka csak 1233. után keletkeztek.⁶ A Kolozsvártól délre eső Felek falu telepítésére csak 1367-ben kap Kolozsvái város engedélyt a királytól.⁷ A móczoknak nevezett románoktól lakott Abrudbánya és Zalatna vidékére az erdélyi káptalan csak 1280. táján telepítette le a rumunokat.⁸ 1235-ig Biharmegyében még egy rumun sem lakott, mert lehetetlen, hogy a váradi tüzesvas-próbák lajstromában feljegyzett 389, tolvajlásról, rablásról és gyújtogatásról szóló bűnügyben legalább mint tanúk ne említették, ha ott laktak volna.

Ugyancsak Biharmegyéről biztosan tudjuk, hogy a Lakságnak nevezett vidékre 1350 után telepítették az új oláh falvakat.⁹ Kisujfalu, Kigyik, Szakadat, Borostelek, Serges román (oláh, rumun) falvak csak 1236 után, Genyéte és Paczalusa (ez utóbbi már

¹ Tört. Tár: 1908. 35. 1 Archiv für siebenbürg. Landeskunde. Neue Folge I. 30.

² Századok 1893. 55. 1908. 848. 11.

³ A Hunyad megyei történeti és régészeti társulat évkönyve 1882. 61. 67. lapok.

⁴ Századok: 1908. 580. lap.

⁵ Urkundenbuch zur Gesch. der Deutschen in Siebenbürgen I. 186. lap.

⁶ U. o. I. 27, 207. 11.

⁷ U. o. 11. 284. 1.

⁸ U. o. 195.

⁹ b Wesselényi levéltár az erdélyi Múzeumegylet levéltárában.

Szilágyban) csak 1397 után keletkeztek.¹ Szatmármegyében Nántú és Terebes 1347-ben még nem voltak meg.² Ugyancsak itt Nagybánya környékén 1231-ben sem Nagybánya és Felsőbánya városok, sem a körülöttük levő 20 oláh (rumun) falu nem volt meg, mert az egész terület lakatlan volt, valamint Erdőd környéke is csak „Sylva» erdőség.³ 1264-ben a Szatmármegye keleti részén levő sásvár-i főesperesség és Tatárország közt, tehát Máramarosban „nulla prorsus hominum habitatio“ „teljesen nincs emberi lakás.“⁴ Így azután nagyon érthető, hogy 1335-ben I. Károly magyar király Mikoláfia Bogdánt áttelepítvén Szerbországból, Máramarosmegyének déli részét neki adhatta.⁵ Beszterczenaszódmegyében is Naszód világosan új telepítés, mert hisz neve is a szláv nasaditi-ből származik és telepítést jelent.

Az pedig, hogy előbb magyar lakosságú, de 1552—1697 közt elpusztult falvakban csak 1600 után telepedett a román (oláh) lakosság, nagyon ismeretes. Arad—Bihar—Szilágy—Szatmár—Szolnokdoboka—Kolozs—Alsófehér—Tordamegyékben százával mutathatunk rá azon falvakra, melyek valaha tiszta magyarok voltak, de a háborúk miatt a magyarok azokból kipusztulva, helyüket a védettebb helyeken, hegyekben, erdőkben magukat megmentő románok (oláhok, rumunok) foglalták el. Fenmaradt egy 1600-iki összeírás s látható belőle, hogy csak Szolnokdoboka és Kolozsmegyékben 1600-ban húsz olyan tisztán magyar falu volt, amely ma vagy teljesen, vagy túlnyomó részben román (oláh, rumun)⁶ Bihar megyében pedig több mint 50 olyan községről be van ez bizonyítva.⁷

Minden igazságszerető ember beláthatja e számos és még szaporítható adatból, Hogy a XII. század előtt a románok (oláhok, rumunok) nem is lakhattak itt és így bevándorlásuk csak a XII. század végén és a XIII-ban történhetett.

¹ Kubinyi: Árpádkori oklevelek 14. Wenzel: Árpádkori okmánytár VII. 475. Váradi káptalani levéltár XLVII. J.

² Bihar megyei és nagyváradi múzeum. Bölöni Sándor másolata.

³ Wenzel: Arp. okm. XI. 221-33. 11.

⁴ Urkundenbuch zur Gesch. d. Deutsch. I. 90. 1.

⁵ Pesty: Krassómegeye tört. III. 10. Mihályi: Máramarosi diplomák 17-27. 11.

⁶ Genealógiai füzetek 1910. 120—221. 11.

⁷ Bunyitay: Biharmegye oláhjai és a vallási unió. 21—25. 11.

III. A románok (oláhok, rumunok) átköltözése a Duna balpartjára.

Hogy miért és miként vándoroltak be a románok oly sokan a Duna balpartjára? az egyetemes történet azt is megmagyarázza.

1189-nél hagytuk el fentebb elbeszélésünk fonalát.

Megelőzőleg 1182-ben történt, hogy III. Béla király a kiskorú görög császár gyámja ellen háborút viselt és ekkor Nist, meg Szófiát is elfoglalta. Ekkor érintkeztek a magyar seregek először a románokkal és a király közülök egy csapatot elhozott, mert úgy látta, hogy a hegyek őreinek különösen alkalmasak. Elhelyezte tehát őket a mai Fogarasmegyében, adott nekik ott földeket, mert ott a hegyeken át betörő kunok ellen szolgálatot tehetek.¹ Csak olyanoknak tekintette III. Béla e csapatot, mint a besenyők, vagy oroszok egy-egy csapatát s valóban magában véve ezek nem is nőhettek volna oly nagy számú néppé, ha négy évvel később Bolgárországban nagy felfordulás nem történik.

1186-ban két bolgárvezér fellázadt a görögök ellen. Híveik között ott voltak nem csupán a bolgárok, hanem a Nis-Szófia mentén lakó oláhok (rumunok) is. Hogy e bolgár-oláh állam megalapítói a görögök ellen magukat megtudják védelmezni, segítségül hívták a Duna balpartján a mai Romániában lakó kunokat. Ennek következménye lón, hogy amint a felkelők vezérei: Péter és Aszen 1187-ben a közelgő görög sereg elől² a Duna balpartjára a kunokhoz menekültek, ép úgy tettek alattvatóik is. Mind 1193-ban, mind 1195-ben, mind különösen 1208-ban, midőn Kálóján cárnak utóda Borii és kun szövetségesei rettentő vereséget szenvedtek a Konstantinápolyt kezükben tartó latinoktól,³ a Nis-Szófia, Philippopol környékén lakó rumunok (oláhok) seregestül menekültek szövetségeseikhez a Duna balpartjára.

Innen van, hogy a románok (oláhok, rumunok) a Duna bálparti országok közül legnagyobb számban és vallásilag már szervezkedve a régi Kúnországban, a későbbi Oláhországban (Ungrovlachia) jelennek meg először az 1234-ik évben.⁴

¹ Ürkundenbuch I. 20. 27. 35. V. Ö. Századok 1908. 848. 1.

² Jirecek: A bolgárok története 212-13 II.

³ v o. 228. 1.

⁴ Theiner: Monumenta I. 131.

1238-ban a kun mint lovas harcosnép vagy elpusztult a tatárok rettenetes támadásaiban, vagy Magyarországra menekült. Az oláhok ellenben hegyi pásztorok lévén, szépen kikerülték a zivatart és 1242-ben, midőn a tatárok Bolgárországon keresztül vonultak vissza, még többen menekültek hozzájuk. Egész természetes tehát, hogy az Alduna és a kárpátok közt tűnik fel 1247-ben a jövő oláhországi fejedelemségnek első csirája, mert két, Litvoy és Szaniszló nevű, oláh kenéznek némileg önálló s egyenesen a magyar királynak alávetett kerülete van. Itt említik először azt is, hogy vannak hadi felszeréseik és Magyarország védelmében részt venni kötelesek.¹ 1247, de főleg 1272 után, Kun IV. László szerencsétlen kormánya idején, e kéné-, zek, vagy mint ők bolgárosan kezdték magukat nevezni: bojárok, mind jobban-jobban függetlenek lettek. Egyesek közülök is kiváltak hatalomra, gazdagságra s mire a magyar király ismét ráért Kúnországban régi jogait érvényesíteni, ott már külön, délszláv származású, de lakosságra túlnyomóan rumun (oláh) fejedelemségre talált.

A tatárjárás rettenetes csapása Magyarország keleti részét jóformán elnéptelenítette. Szó sem lehetett róla, hogy a régi, országvédő gyepek 30- 40 mérföld hosszúságban, 4—5 mérföld szélességben fentartsák, még kevésbé lehetett szó róla, hogy azokat majd idővel magyarok népesítsék be. A nagy néphiany és a nagy szegénység rákényszerítette tehát a királyt, rákényszerítette az egyes földesurakat, hogy engedjék át e hegyes, erdős vidéket a bevándorló románoknak (oláhoknak), mert ezek mégis csak adtak valami jövedelmet és az ország szélén eső hegyeken teljesítettek határőri szolgálatokat.

Tehát 1242-től kezdve s kivált 1369 után lassú, de állandó és biztos népvándorlás indul meg Bolgárországból és a már megtelt Oláhországból a Magyarországot Oláhországtól és az erdélyi részt Tiszántúltól elválasztó hegység területére. A telepítést mindenütt mutatják a kenészek és az Ohaba, Ohabíca (szabadalmas falu) helynevek.² Mindenütt a hegyek mentén terjedtek el, mert ez volt az ő akkori foglalkozásuknak alkalmas terület. Sokan először nem is állandó tartózkodásra jöttek be, hiszen még 1426-ban is így írnak róluk, „az idegen részekből állatok legeltetése végett beözönlő oláhok.”³

¹Theiner: Monumenta I. 200

² Századok 1907. 326-31. és 1908. 83 -85.

³ Kovachich: Supplementurti ad vestigia comitiorum I. 327. 1.

E bevándorlások közül különösen fontos volt az egyik már csak azért is, mert nem Bolgárországból, a Nis-Szófia menti románság (oláhság, rumunság) közül, hanem a régi Szerbiából az úgynevezett maurovlachok ágából történt, 1334 végén Dusán István mérhetlen erőszakoskodásai miatt í. Károlynak hadat kellett vezetnie a szerbek ellen. Ekkor történt, hogy a románság (oláhság, rumunság) északnyugati ágából egyik, körülbelül az Ibar mentén lakó vajda, Mikolafia Bogdán, hajlandónak nyilatkozott népével együtt a magyar királyhoz átállani. I. Károlynak a hazánk keleti részét még mindig fenyegető és a mai Bukovinát és Moldvái kezükben tartó tatárok ellen szüksége volt ilyen, hegyőrségi szolgálatot végző népre. Elfogadta tehát Bogdán ajánlatát és áttelepítette őt népestül együtt Máramaros déli részébe.¹ De a pásztornépnek sohasem elég a legelő. Mikor tehát a székelyek 1346-ban egészen kiverték a tatátoakat Moldvából, a pestis pedig teljesen meggyengítette őket, Bogdán Máramarosból kivonult egyelőre csak a kis Moldova folyó völgyébe és ezzel alapját vetette meg a másik román (oláh) fejedelemségnek. E fejedelemség népének a román (oláh) nemzet másik ágából való eredetét az őket legjobban ismerő görögök tartották fenn, mert Moldvát következetesen Maurovlachiának hívták.

Ez a románok (oláhok, rumunok) Duna balpartjára való elvándorlásának története. Oly világos, oly természetű, oly fokozatos, hogy mindenki rég megérthette, kitalálhatta volna és meg is nyugodhatott volna benne, ha nem jön közbe a XV. században egy szörnyű tévedés.

IV. A szörnyű tévedés eredete.

A XV. században már széltében divatozott a renaissance, a humanismus vagyis a régi római birodalom műveinek: irodalmának, művészetének feltétlen bámulata. Mindenütt keresték a hatalmas rómaiak épületeit, könyveit, szobrait és egyéb nyomait. Ide jött már most Magyarországra 1486-ban egy Bonfini nevű, a maga kora divatjától elbódított, irodalmi férfiú. Megbízák, hogy írja meg Mátyás király történetét. Észreveszi a román (oláh) nyelv latin eredetét és ő, aki soha sem látott igazi románt (oláht), határtalan

¹ Pesty: Krassómegeye története. III. 10.

könnyelműséggel odadobja azt az állítást, hogy e románok (oláhok) a régi Traján-féle Dácia egykori római lakosságának maradványai.

Bonfini művét azután különböző helyeken hétszer kinyomaták. Elterjedt az jóformán az egész világon. Heltai könyvnyomtató 1574-ben Erdélyben is kinyomtatta. Ebből azután mint a gaz, úgy terjedt el a következményeiben szörnyű tévedés.

De 1740-ig nem történt semmi baj. Mert Bonfininak és követőinek szörnyű tévedését tudták a magyarok, tudták a külföldiek, de nem tudták maguk a románok (oláhok, rumunok). Nem tudták pedig azért, mert nem tudtak latinul még olvasni sem.

De mihelyt az első román ifjú felkerül Nagyszombatba és teleszívja magát nyugat műveltségével, mihelyt elolvassa Bonfini és követői tévedését, mindjárt feltámad benne az a tudat, hogy hisz ekként az ő népét a magyarok jogtalanul eltiporva, szegénységben tartják. Micu (Klein) János volt ez első, teljesen kinevelt román ifjú. Meg is tették ők fogarasi püspöknek és íme már 1741-ben fellép azon követelésével, hogy a román (oláh, rumun) népet Erdély negyedik nemzetévé tegyék! Azután jöttek Sinkay, Maior Péter, Baritiu és Jancu és a csatlakozottak ezrei. Ezek mind azért harcoltak oly elkeseredéssel a magyar nemzet ellen, mert e szörnyű tévedés rabjai voltak. Ennek mérges hajtásai a dákó-román törekvések, a borzalmas izgatások, veszekedések, gyűlölségek, a százezer baj és millió jaj, amelyet e könyvecske élére tűztem.

S mindezek elmúlnának, ha a szörnyű tévedés helyére a valódi történeti igazság lépne. Mert mindjárt nincs semmi jogtalanság, nincs semmi sérelem, semmi ok az elégedetlenségre, ha azon igaz álláspontra helyezkedünk, hogy e románok (oláhok, rumunok) három századdal később és egész más, bolgár-szláv műveltséggel, alacsonyabb foglalkozásban költözködtek be, mint a magyarok.

Ez azonnal megérteti az ő helyzetüket egész 1848-ig. Valamint ma a földműves és csupán magyarul értő magyar jogtalanul követelődznék az amerikai Egyesült-Államokban, hogy neki az angollal rögtön egyenlő jogokat, előkelő hivatalokat stb. adjanak, ép úgy hiába követelte volna a XIII. században a Magyarországra bevándorló román (oláh) is, mert hisz nem volt hozzá kellő ismerete. Amit a magyar király a bevándorláskor megígért, azt meg is adta. Kevesebb adót szedett tőle, míg pásztor maradt. A Szörényi, hátszegi, fogarasi és egyéb oláh kerületek az ő szűkebbkörű jogait

a közigazgatás és igazságszolgáltatás terén megtartották. Ha valamelyik közülök jól harcolt, beléphetett a nemesek sorába és a magyar nemesek minden jogát élvezte. Az ilyen azután jószágot is nyert és sokszor magasra emelkedett. Igaz, hogy az ilyennek katholicussá kellett lennie és az is igaz, hogy ezek azután nem maradtak románoknak, hanem magyarok lettek, (mint a Hunyadiak Fiáthok, Majláthok, Józsikák). De ez nem történhetett másként, meri a románoknál meggyökeredett bolgár-szláv nyelv és műveltség Magyarország akkori társadalmi, állami, műveltségi állapotaitól annyira elütő, annyira hátramaradt volt, hogy azzal a nyelvvel és műveltséggel itt boldogulni nem lehetett. Ez az akkori román (oláh, rumun) népnek szerencsétlensége volt ugyan, de e szerencsétlenséget nem a vendégszerető magyar okozta.

Hogy mint román és görögszertartású keresztény a magyar nemzet minden jogában részesüljön, neki, várnia kellett, m ig hegyi pásztor népből nagyobb műveltségi fokra jutott és a nyugati művelődés sodrába egészen belekerült Hogy micsoda időbeli különbség van a magyar nemzet, és az Al-Duna balparti román (oláh) nemzet, illetőleg nép művelődése (kultúrája) között, ez a táblázat js .megmutatja:

	A magyaroknál:		A Duna balparti románoknál:
Az első monostor:	996		1391
Az első püspökség:	1001		1359*
Az első város:	1026		1300
Az első oklevél:	1009	1369 (latin)	1379 (szláv.)
Az első nyelv emlék:	1210		1550

A romárt nemzetnél tehát a művelődés eredményei szintén jelentkeznek ugyan, de következetesen 3 század múlva, mert 3 századdal később költöztek át a Duna balpartjára.

Azt mondják, hogy a história magyaráz legvilágosabban. Ez igaz is, de csak az igazi históriára áll.

Ellenkezőleg a mese, mint aminő a románok (oláhok, rumunók) állandóan dunabalparti lakása, képtelenségeket, szörnyű zavarokat idéz elő. Mert a mese nem illeszkedik bele az események sorába, nem nézi a lehetőséget, nem tekinti az ellenkező erők működését. A mese hőségnek mindenkor, minden sikerül, mert hisz nem is élt soha, nem is volt őt akadályozó ellenfele!

A román nép és nemzet állandó dunabalparti lakása is ilyen mese. Ez nem törődik a nemzet nyelvének eredetével, az abban nyilvánuló különböző hatásokkal, a nemzet eredeti foglalkozásával, a fokozatos fejlődéssel, nem törődik még a lehetőséggel sem. Neki nem kellene bizonyítékok, előtte nincsenek ellenbizonyítékok. Előtte a hős nemzet áll akinek semmi sem lehetetlen.

A román (rumun) nép igazi története ellenben megmagyarázza e nemzet nyelvének eredetét, kimutatja rajta az albán, görög, szláv (s egyik ágánál utoljára a magyar) hatást, látja, hogy e nemzet is mindig kénytelen volt a többi nemzetekhez alkalmazkodni és azok harcrai, küzdelmei őt is más és más irányba terelték. Megtalálja nyitját annak, miért kellett nekik a XIII. században a Duna balpartjára menekülniök, micsoda okok idézték elő az ő bevándorlásaik előmozdítását. Megmutatja, hogy pl. csak az 1641 - 46. években 10.000 rumun család, tehát mintegy 50.000 ember költözött át Oláhországból (a mai Románia déli részéből) Versecz és Temesvár környékére.¹ Megmagyarázza, miért lett görögkeleti vallásúvá? római származása dacára miért gyűlölte a római kath. vallást? miért lett papsága és az istentisztelet nyelve, valamint fejedelemségeinek hivatalos nyelve egész a XVIII. századig a bolgár-szláv? miért kereste fel elsősorban az erdős, ligetes hegyeket? miért vivta legnagyobb győzelmeit mindig erdős-bokros helyeken, vagy titkos megtámadásokkal és nem nyílt ütközetekben? miért kellett kölcsönöznie a mesterségre, a kormányzatra, közigazgatásra vonatkozó szavakat másoktól? Szóval a román (oláh, rumun) nép valódi története mindent megértet, megfejt, kibékít és ha valaki ezt veszi kiinduló pontnak, nem lesz százezer báj, millió jaj Magyarországon!

¹ Hasdeu: Dictionarul limbii istorice si populare a Romanilor. Etynologicum magnum Romaniae, IV. Introducerea. LXXXVI.